

Dragana Veličković Tošić

Marijana Rašković

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

930.85(520)

<https://doi.org/10.18485/filkult.2016.1.ch7>

JAPANOLOGIJA I KULTURNA ISTORIJA

Sažetak

U japanskoj kulturi ljudi iskazuju veliko poštovanje kako prema drugim ljudima tako i prema prirodi. To se najbolje reflektuje u samom jeziku i postojanju nekih prelepih reči koje nije moguće prevesti ni na jedan drugi jezik. Stoga, jedna od osobnosti japanskog jezika jeste upravo činjenica da ga je nemoguće u potpunosti naučiti ukoliko se ne spozna kultura japanskog naroda i obrnuto, japansku kulturu je nemoguće uvek pravilno razumeti ukoliko ne ovladavamo kako pisanim tako i govornim japanskim jezikom. Upravo zbog toga postoji mit da je japanski jezik neprecizan i da lako dovodi do nesporazuma u komunikaciji. U skladu sa tim ovaj rad ima za cilj da ilustruje reči i izraze čije etimološko poreklo je direktno povezano sa kulturnom istorijom japanskog naroda.

Ključne reči: Japanologija, filologija, kulturna istorija, lingvistika, etimologija

Mnoge kulture liče jedna na drugu, a svaka od njih jedinstvena je na svoj način. Stoga ćemo u ovom radu pokušati da predstavimo jedinstvenost japanske kulture ilustrujući primere reči i izraza koje je sa japanskog jezika nemoguće prevesti na bilo koji drugi svetski jezik. Dok u Burmi, na primer, ne postoji reč ekvivalentna reči „doručak“, zbog toga što narod te zemlje jede uglavnom samo dva puta dnevno – ručak i večeru – u japanskom jeziku postoji veliki broj izraza koji ilustruju određene prirodne pojave, a koje se na drugi jezik mogu samo opisno prevoditi. To verovatno proističe iz činjenice da japanci iskazuju veliko poštovanje kako prema drugim ljudima tako i prema prirodi, a mi ćemo sada navesti samo neke od njih.

- Komorebi 木漏れ日 odnosi se na svetlost koja se probija kroz lišće drveća;
- Kogarashi 木枯らし predstavlja hladan vetar koji nagoveštava dolazak zime;
- Shinrinyoku 森林浴 je čin odlaska duboko u šumu gde je sve mirno i tiho što omogućava potpunu relaksaciju;
- Jugen 幽玄 označava nečiju spoznaju univerzuma koji pokreće naše emocionalne reakcije.

Etimološko značenje japanske reči shizen (priroda) jeste moć spontanog samorazvoja i onoga što proističe iz te moći. Ovakvo verovanje i moć koju na tako poseban način samo japanski narod ume da uoči upravo u prirodi, verujemo da proističe iz Šinto religije. Šintoizam je stvoren u drevnom Japanu, a japanski ideogrami za Shinto su 神道. *Shin* (神), čije samostalno čitanje jeste *kami*, znači *Bog*, a *do* (道) čije samostalno čitanje jeste *mitchi*, znači put. Stoga se ova religija i naziva *Shinto* ili *Put Bogova*. Ono što je karakteristično za ovu religiju jeste da su poštovane raličite vrste božanstava (kamija), od onih za koje se smatra da su stvorila Zemlju i Japanska ostrva, do onih vezanih za zemljoradnju i svakodnevn život. Svaka porodica ima i jednu vrstu kućnog oltara, u kome se čuvaju predmeti i fotografije vezani za preminule članove porodice, koji se takođe smatraju nekom vrstom božanstva. Zapravo, do kraja Drugog svetskog rata i vladar je bio deo sistema religije šintoa.

Šintoizam je osnova godišnjeg ciklusa, koji započinje svakog prvog dana u godinu posetom Japanaca *Šinto* hramu, da bi se pomolili za dobro zdravlje i sreću.

Poštovati *Šinto* religiju, znači obožavati pretke kao čuvare i zaštitnike svoje poredice. Takođe, *Šinto* podrazumeva poštovanje i verovanje u mnoštvo Bogova – *kamija*. U *Šinto* religiji postoji *kami* planina, *kami* mora, *kami* svega oko nas. Bog počiva u prirodnom svetu, i nalazi se u svemu i u svakome. U skladu sa tim osećanje obožavanja prema njima možemo ispoljiti bilo gde, ali većina ljudi odlazi u šintoistička svetilišta, *šinde* (神社), kako bi se molili i povezali sa njima. Na ulasku u svetilišta, postoji običaj pranja ruku i usta, kako bi se pročistili duh i telo.

Šinto najveću pažnju poklanja vrednostima čistote i poštenja. Iako nema osnivača, dogme i doktrine, njegovo poreklo se ogleda u odnosu koji

je stari japanski narod imao prema prirodnom svetu. To je odnos, koji se bez većih promena, nastavio i do današnjeg vremena – odnos poštovanje prema snazi koju priroda poseduje i zahvalnost na blagodetima i bogatstvu raznolikosti koje nam ona daje. I jedino na ovaj način, primanjem blagoslova prirode i prihvatanjem njene snage, i nekada okrutnosti, može se održavati harmonijski odnos u svetu oko nas.

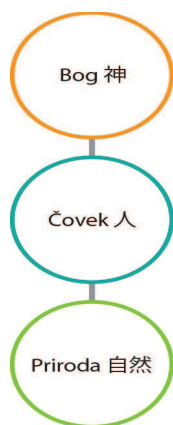
Šinto je oblikovao prošlost kao sastavni deo japanskog kulturnog nasleđa, a imajući u vidu njegov snažan utisak na razvoj japanske misli i danas, gotovo sigurno će imati još jači uticaj i u budućnosti. U Šinto religiji, fokus se uvek stavlja na sadašnji trenutak, jer za iskazivanje poštovanja prema Bogu (*kamiju*), i prihvatanje njegovog blagoslova, ne postoji bolji trenutak osim onog u kom se nalazimo.

Kao što smo već napomenuli, *kami* potiče iz prirode, i na taj način čvrsto je povezan sa našim životom. Kako možemo razlikovati *kami* mora, *kami* gromova, *kami* vetra i sl, možemo shvatiti koliko je dubok njihov uticaj na sve naše životne aktivnosti. Takođe, pojedinci koji su zbog nečega bili veoma značajni ili na određen način doprineli državi i društvu, mogu biti smešteni u svetilišta i poštovani kao *kamiji*.

Ovo nam ukazuje da Šinto ne razlikuje samo jednog, svemogućeg stvaraoca sveta. Svaki *kami* ima svoju ulogu u stvaranju i upravljanju svetom. Još u zapisima iz VIII veka govori se da ukoliko neki problem u prirodi nastane, *kamiji* se skupe i zajedničkim razgovorom pokušavaju da reše problem. I danas, osnovni postulati japanskog društva počivaju na harmoniji i zajedničkom korišćenjem individualnih moći i snage.

Odnos *kamija*, čoveka i prirode postavljen je hijerarhijski, baš kao i svi drugi odnosi japanskog poslovnog i društvenog života.

Međutim, iako se može reći da Japanci obožavaju prirodu, svi smo svedoci da priroda nije uvek bila samo izvor radosti i darežljivosti prema ljudima. Sunce, koje je izvor života svih živih bića, ponekada je uzrok suša i gladi. Okean, gde je po verovanju život prvo i započeo, nedavno je bio uzrok jedne od najvećih kako prirodne, tako i ljudske katastrofe nakon cunamija i zemljotresa u Fukushimi u centralnom Japanu. Nekada čak i najmanji članovi prirode mogu izazvati štetu – poput miševa koji jedu naše žito i prenose razne bolesti; ili skakavac koji uništava naše biljke. U takvim situacijama, *kamiji* su ti kojima se ljudi okreću kako bi tražili zaštitu i mir, od ponekada, borbenih i nepredvidivih prirodnih sila.

U starim vremenima, ljudi su imali običaj da se okupljaju na svetim mestima poput starog drveta ili velikog kamena, kako bi odali počast i komunicirali sa *kamijem*. Tada bi narod prinosiso svoje žrtve i molio se za zdravlje i prosperitet svojih bližnjih i svoje okoline. Stoga, obredi, odnosno festivali koje danas u Japanu poznajemo pod imenom *matsuri* お祭り¹, svoju istoriju imaju upravo u ovim davnim ritualima. Danas se ovakvi festivali vezuju za događaje u tačno određenom vremenskom ciklusu – leti zarad dozivanja plodnosti tla i obilne žetve, a u jesen u znak zahvalnosti na rodnoj sezoni.

U današnje vreme, rituali u kojima se vernici mole za mir, sigurnost i prosperitet ne samo svoje zajednice, već i cele nacije, održavaju se tokom čitave godine. Kako su Japanci planine, mora, šume i sve ostale prirodne pojmove poistovetili sa stanovištima Bogova, ranije nije bilo potrebe za gradnjom posebnih građevina namenjenih za njihovo stanovanje, jer kako se verovalo da *kamiji* postoje svuda – sve ovo bila su sveta mesta na kojima oni prebivaju. Vremenom, ova praksa je prerastala u dekorisanje zimzelenog drveća u nekom svetom dvorištu, kojem bi *kami* bio predat, u cilju izvođenja rituala. Kasnije, mesta za stanovanje kamija bila su građena i u šumama, i posvećivala se velika pažnja njihovom održavanju. Ovakvi običaji mogu se smatrati prethodnicima današnjih šintoističkih svetilišta, poznatih pod nazivom *đindža*. Etimologija ideograma 神社 upućuje nas na značenje *Hram Bogova*. Naime, prvi ideogram 神 samostalno se izgovara *kami* i znači *Bog*, a drugi ideogram 社 nosi značenje *hrama*.

Danas u Japanu postoji više od 80 000 đindži, u kojima počivaju najrazličitiji Bogovi, poznati i za japansku civilizaciju značajni još od davnih dana.

Način održavanja ovih svetih mesta, mnogo govori o odnosu koji Japanci i dan danas imaju kako prema prirodi, tako i prema svom radnom mestu, prostoru u kojem žive... Naime, đindže se kao sveta mesta uvek održavaju veoma čistim, i važe veoma striktna pravila higijene. S obzirom da se uglavnom nalaze okružene drvećem i zelenilom, atmosfera u njima ispunjena je božanskom energijom prirode. Zbog svega ovoga, one pred-

1 Samo reč *matsuri*, što znači *festiva, festival ili praznik*, označava se ideogramom 祭り, a prefiks お je dodat zbog pojačavanja osećaja učtivosti.

stavljaju kako mesto za iskazivanje poštovanja i obožavanje Bogova, tako i mesto za odmor, relaksaciju i psihičko i duševno podmlađivanje.

Zapravo, japanski narod je razvio moć koja je u japanskom jeziku poznata kao wabi-sabi, a takođe je neprevodiva na ma koji drugi jezik. Wabi-sabi odnosi se na način života u kojem je glavni fokus na pronalaženju lepote unutar nesavršenosti života i mirnom prihvatanju prirodnog ciklusa rađanja i umiranja.

U skladu sa tim, predstavimo i koncept kintsuki. Kintsuki 金継 je umetnost popravljanja grnčarije izlivanjem srebra ili zlata u popucale delove, čineći predmet tako još lepšim i vrednijim.

I na kraju ovog rada, predstavimo izraz koji i sami Japanci koriste bilo na kraju radnog dana, napornog učenja ili treninga – Otsukaresama. Ovaj izraz koristi se kao priznanje nečijeg napornog rada i umora koji akter oseća, i ujedno pokazuje i našu zahvalnost za sve što je učinjeno.

Dragana Veličković Tošić

Marijana Rašković

University of Belgrade

Faculty of Philology

Japanology and Cultural History

Summary

In Japanese culture, people have a lot of appreciation towards other people as well as towards nature. That politeness and the nature appreciation reflected on to its language and created some beautiful words that are not translatable to any other language. Hence, one of the peculiarities of Japanese language is the fact that you can not completely understand it without insight into Japanese culture, and vice versa, for right understanding of Japanese culture you need to possess both written and oral abilities of Japanese language. Therefore, there is a myth that Japanese is imprecise, leading easily to misunderstandings in communication. In accordance with that, the present paper aims to illustrate words and phrases whose etymology implicitly reflects cultural history of Japanese people.

Key words: Japanology, philology, cultural history, linguistics, etymology.